

bir an için gereksiz, sonradan belge niteliğini taşıyacak en ufak basılı malzemeyi eksik etmeyen Gökman, son kısımlarda pulları ve banknotları da derlemiştir. Uzun yıllar yurt içinde basılma olanağını bile bulamadığımız bu kıymetli kağıtlar koleksiyoncular tarafından merakla aranmaktadır. Yoksulluk yıllarında pul için kullanılan kağıtların ikelliği, sonradan düzeltilmiştir. Burada tek önerimiz, pulların kronolojik bir sırasının verilmesidir. İsmi kadar, çıktığı yıl ve içerdiği konular, filatelist (pul sever) leri ve hatta araştırmacıları da ilgilendirir. Ayrıca belirli bir dönemden sonra pullarımız yurt dışında basılmayıp, kendi basımevlerimizde ve kendi sanatçılarımız tarafından meydana getirilen portreler ve desenler basılmıştır. Bu konuda da güzel pul kataloglarımız ve pulculuk dergilerimizde makaleler bulunmaktadır. Başka bir araştırmaya bırakarak, elimizdeki kitaba dönersek, şiirler, destanlar, hikaye ve romanlara da yer verildiği bu kaynakça, yazın tarihi araştırmacılarına da yön verecektir. Dergi ve gazetelerin özel sayılarını da ele alan Gökman, bunların birer dökümünü vermekle araştırmacıların işini kolaylaştırmıştır. Atatürk devriminin resmi sözcüsü *Ulus* gazetesinin özel günler için verdiği ekleri de tarayan Gökman, forma yapıları ve ücretleri hakkında da bilgi vermekle, o zamanki rayiç değerler üzerinde de not düşmüş oluyor. Şimdi kitap piyasalarında baş döndürücü fiyatlara ulaşan bu kitap ve dergilerin diğer sayılarından incelemlerin katılması kaçınılmazdır. Bu özel günlere ait diğer yayınların devamının ne olduğunu şimdiden merak etmekteyiz. Bunların sonraki ciltlerde ele alınması umulur.

Bu kaynakçayı araştırmacılara kazandıran Muzaffer Gökman bey, bu yapıtıyla Atatürk yılına anıtsal bir katkıda bulunmaktadır. Üretici bir kütüphaneci olarak yararlı yayınlarını daha önceleri de gördüğümüz M. Gökman, bu başarısıyla kişisel övünmesi yanında yaratıcısı olduğu Bayezid Devlet Kütüphanesinin de başarısını ortaya koymaktadır. Resmi devlet nüshalarından birini alan bu kitaplıkta, 1946 yılında sonraki yayınların yasal yollarla girmesi yanında, bir nedenle girememiş ve andığımız tarihten önce çıkıp ta pek az kitaplıkta bulunan belge niteliğindeki kitap ve broşürlerin sayısı az değildir. Bu konuda girişim yapan kuruluşlar için konuşmak henüz erkendir. Bunları başarıyla çözümleyeceğine inandığımız Gökman'ı bu devasa kitabından dolayı kutlarken, onun duyduğu kıvancın biraz paylaşmış olmakla haksızlık etmediğimiz kanısındayız. Başarılı derleme ve çalışmalarını kendimize örnek aldığımız müelliften diğer ciltlerini bir an önce yayınlanmasını dilemek yanında, hazırladığı diğer yapıtların da sonraki nesillere yararlanma için sunmasını diliyoruz. Yorulmak bilmeyen gayretleri ile türk ekinine değerli katkıları bulunan Gökman'ı bir kez daha kutlama olanağı bulduğumuz için mutluyuz.

---

ATILLA ÇETİN, *Başbakanlık Arşivi Kılavuzu*, İstanbul 1979, 171 S.

Yeni ve Yakın Çağ tarihleri üzerinde çalışanlar, günümüzde Başbakanlık Arşivi diye tanınan eski Osmanlı Devleti Arşivi'nin değerini her zaman için takdir etmişler ve yararlanma yollarını aramışlardır. Bununla beraber tam olarak bilindiği söylenemez. Zira sayıları milyonlar ile ölçülen bu arşivdeki malzemenin henüz

tam bir envanteri tamamlanmamıştır. Elde tasnifi yapılmış olanların çağdaş yöntemlere göre uygulanmış olmaması, yararlanmaya büyük ölçüde engel meydana getirmektedir. Kötümser ifadeleri hemen değiştirip, kötü koşulları zamanla bertaraf edecek önlemlerin alındığı zaman zaman görülmektedir. Elimizde, arşivin çalışkan yöneticilerinden A. Çetin'in bu kitabının bulunması, eksiklerimizi büyük ölçüde gidermektedir. Yedi bölüme ayrılan yapıta bir de giriş kısmı konmuştur. Arşivin tarihçesinin ve yapılan tasnif çalışmalarının özetlendiği bu bölümde, kısa fakat anlamlı bir not halinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ait bir kısım eski belgelerin değerbilir bir tutumla bu arşive kazandırıldığı haberi bulunmaktadır. Bölümlerin büyük bir kısmı, eski arşiv müdürlerinden Midhat Sertoğlu'nun kitabına göre düzenlenmiştir. Bununla beraber 'Maliyeden Müdevver' adlı seri ile Yıldız arşivi hakkında daha geniş bilgi verilmektedir. İkinci bölümde, araştırmacıların yararlanmasına açık defterler hakkında bilgi verilmektedir. "Mühimme Defterleri" ve "Ecnebi Defterleri" diye en çok dikkati çeken serilerden sonra "Tapu - Tahrir Defterleri"nin de bir dökümü verilmiştir. Kanımca kitabın en aksak yönüdür. Zira, bu tasnif için hazırlanmış defterin başındaki bozuk ve düzensiz dizin herhangi bir kontrolden geçmeden kitaba alınmıştır. İlerdeki bir baskıda bu kısmın ya çıkarılması veya sıkı bir kontrolden geçmesi kaçınılmazdır. Kendi beyan ettiği gibi arşivin en değerli serilerinden biri sayılan bu tasnifi iyi tanıtmak, hepimizin görevidir. Ankara'da Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ne "Kuyud-u Kadime" serisinde korunan bir miktar defter, bu serinin tamamlayıcısıdır. Hatta bazı defterler, İstanbul'da onlardan daha değerlidir. Dördüncü bölümde, yakınçağlar için sabırsızlıkla beklenmekle beraber araştırmacılara henüz kapalı tutulan tasnifler ismen tanıtılmaktadır. Beşinci bölümde, acele beklenen ve bitmesini beklediğimiz tasnif çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir. Altıncı bölüm, memleketimizde bulunan diğer arşiv malzemesi hakkında sintetik bilgi verilmektedir. En başa haklı olarak Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi konmuştur. Birçok hallerde, devlet arşivine girmemiş malzemenin biriktiği bu arşivde, yıllardan beri sürdürülen çalışmaların bitirilmesi merakla beklenmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi hakkında kısa bir bilgiden sonra, Şer'i Mahkeme Sicilleri için özenli bilgiler verilmektedir. Siyasal tarihimiz kadar, uygarlık tarihimiz için anlatılması ve açıklanması olanaksız varsılıklarda belgeler içeren bu defterleri de tam olarak bildiğimizi söyleyemeyiz. Bu defterler üzerinde yapılan çalışmalara değinen A. Çetin, az sayıda kaydı ihmal etmekle birlikte, araştırmacılara büyük ölçüde yol gösterici olmaktadır. Arşiv malzemesi içeren kurumlar hakkında elde ettiği bilgilere göre kitabına yer veren A. Çetin, Cumhurbaşkanlığı Köşkünde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Türk Tarih Kurumu'nda, İstanbul Üniversitesi'nde, arşiv malzemesinin bulunduğunu ilkerki baskılarda herhalde haber verecektir.

Atilla Çetin, yönetiminde bulunduğu bu arşive, kitabı ile güzel bir klavuz kazandırmış bulunuyor. Gerçi bilinen ve kullanılan malzemenin, elde bulunana göre çok küçük olduğunu bildirmesi, iyimserliğimizin yitirilmesine yol açmakla birlikte, sınırlı olanaklar içinde bile Türk arşivcilerin yararlı çalışmalar ortaya koyacaklarını muştulaması, yeni yayınları beklememize yol açmaktadır.